

A családok biztos alapja a generációk közötti jó kapcsolat - intergenerációs kutatás

Betekintő

Intergenerációs kutatásunkat a reprodukciós kort meghaladott idősebb generáció, valamint reprodukciós korban lévő fiatalok körében végeztük.

Mind az idősek, mind a fiatalok számára fontos a házasság és a gyermekvállalás. A fiatalok többsége (59,5%) házasságban szeretne élni, nagy többségük (74,1%) szeretne gyermeket, a gyermeket tervezők jelentős része (83,6%) két vagy több gyermeket is. A fiatalok körében a házasságot tervezők 97,1 százaléka tervezi a gyermekvállalást, és a fiatalok 44 százaléka több gyermeket vállalna, mint a szülei. Átlagosan 1,7-1,8 gyermeket terveznek.

Az idősek és a fiatalok (ugyan némileg eltérő sorrendben) ugyanazokat a feltételeket tartják szükségesnek a gyermekvállaláshoz: testi-lelki egészség, biztos munkahely, szerelem, lakás, házasság, anyagi feltételek, a szülői feladatok megosztása.

Az idősek és a fiatalok kölcsönösen segítenék egymást. Ez biztos háttérrel nyújt a családoknak, hiszen a fiatalok 88 százaléka, az időseknek pedig 93 százaléka gondolja úgy, hogy a szülői segítség nagyon fontos egy fiatal pár számára.

A fiatalok 80 százaléka és az idősek 88 százaléka szerint ösztönzi a gyermekvállalást, ha az unokákat rá lehet bízni a nagyszülőkre, ezért a nagyszülők jelenléte a családban magasabb gyermekvállalási szándékkal jár együtt.

BEVEZETÉS

Ma, amikor a fejlett társadalmakban a generációk nem élnek egy fedél alatt, fontos annak vizsgálata, milyen köztük a kapcsolat, és hogyan hat ez a gyermekvállalásra, mennyire számítanak, számíthatnak egymásra – az idősebbek a fiatalokra esetleges gondozásuk terén, illetve fordítva, a fiatalok az idősebbekre a gyermekvállalás támogatásában. Soha nem volt még akkora szükség a nagyszülőkre, mint manapság, amikor a szülők munkaerőpiaci aktivitásuk miatt nehezen tudnak minőségi időt tölteni a gyerekeikkel, és az állandó logisztika megter-

heli a mindennapjaikat. Az orvostudomány fejlődésével azonban egyre inkább kitolódik az aktív életkor, így az idősebb kort is tartalmazhatna lehetne megélni nagyszülőként vagy a társadalom bármely tevékenységben aktív tagjaként.

Az együttműködés szempontjából fontos idősebb korosztály családalapítással, gyermekneveléssel és a családi élettel kapcsolatos tapasztalatait, felhalmozott tudását megkísérreljük párhuzamba állítani a már reprodukciós korban lévő, de még családalapítás előtt álló fiataloknak a jövővel, a párkapcsolattal

és a családi élettel kapcsolatos vélekedéseivel. Számos kutatás készült a fiatalok gyermekvállalási hajlandóságáról, amelyek eredményei azt mutatják, jelentős eltérés tapasztalható a vállalni kívánt és a megszületett gyerekek száma között – vajon csökkenthető lenne ez a különbség a generációk közötti kapcsolatok erősítésével?

E kérdést jártuk körül kutatásunkban, amely a fiatalok és idősek gyermekvállalási attitűdjét, a generációk családon belüli szerepének és segítő munkájának gyermekvállalásra tett hatását vizsgálta. A kvantitatív kutatás során az Egészséges és Harmonikus Családokért Alapítvány a fiatalokat gyermekvállalási terveikről, a gyermekvállaláshoz szükséges feltételekről, az időseket pedig családi kapcsol-

lataikról és az azokat befolyásoló tényezőkről kérdezte meg. A kutatás célja a nemzedékek közötti kapcsolatok vizsgálata volt, a gyermekvállalást a családon belül ösztönző erőforrások feltárása, hogy kiderüljön, mennyire erősíti a nagyszülők jelenléte a fiatalok gyermekvállalási szándékát. Az eredmények alátámaszthatják azokat a családpolitikai intézkedéseket, amelyek a generációk együttműködését támogatják.

Az adatfelvétel során 1000 embert kerestek meg, közülük 500 fő 18 és 25 év közötti fiatal, 500 fő pedig 65 és 75 év közötti idős ember volt. A fiatalok között 23,5 év az átlagéletkor, és a legtöbben a 25 évesek, az idősek között pedig 69,5 év az átlag, és a 70 évesek voltak a legtöbben.

AZ INTERGENERÁCIÓS KAPCSOLATOK ÉS A TERMÉKENYSÉGI MUTATÓK A NEMZETKÖZI ÉS A HAZAI SZAKIRODALOMBAN

Az Európai Unió tagállamaiban az elmúlt három évtizedben jelentősen visszaesett az átlagos születésszám – de eltérő mértékben. Míg az 1960-as években egy nyugat-európai nő átlagosan 2,59 gyermeket szült, 1997-re ez az arány 1,44-re csökkent. Meglepő, hogy az átlagos gyermekszám a leginkább „házasságpárti” déli államokban a legalacsonyabb, s azokban az országokban a legmagasabb, ahol a legnagyobb az élettársi kapcsolatok száma (Írország, Finnország, Nagy-Britannia és Svédország) (Sztretyko 2002).

A rendszerváltás óta eltelt közel 30 év Magyarországon is dinamikus változásokat hozott a családalapítási és gyermekvállalási tendenciákban, amelyek nemcsak a politikai-gazdasági rendszer szintjén jelentkeztek, hanem az emberek gondolkodásmódjában és értékrendjében is. Az új helyzethez igazodtak a családok is. Átalakult a házások értékrendje, ami átformálta a jövőre vonatkozó elképzelé-

seiket és terveik megvalósításának sorrendjét is. A gyermekvállalással kapcsolatos döntéseiket már gazdasági szempontok határozzák meg – a fiatalok a gyermekvállalás költségeit a család jövedelmével kötik össze (Sztretyko 2002).

A legerőteljesebb változás a családalapítás idejének kitolódása, a házasságkötések számának visszaszorulása, valamint a csökkenő termékenység. Elfogadottabbá vált a válás, az élettársi kapcsolat és a tudatos gyermektelenség. Mindez nagyrészt összefügg azzal, hogy az 1990-es évektől egyre nehezebbé vált a fiatalok belépése a munkaerőpiacra, ezzel párhuzamosan pedig sokan éltek az oktatás expanziója által kínált lehetőségekkel. A felnőtté válás elhúzódása új terminológiát teremtett: „posztadoleszcenciának” nevezve el a serdülőkor és a felnőttkor közé ékelődő átmeneti periódust (Gyórfy és mtsai 2013).

Harcza István eredményei szerint az elmúlt években a gyermeket nevelők aránya csökkent, miközben nőtt mind az egyszülős, mind az egygyermekes családok száma és aránya. A gyermekszám csökkenésének hátterében komoly értékvtás húzódik meg: a családi értékvtásban a gyermekvtálás alulmaradt. Az időmértleg-kutatások azt mutatják, hogy az 1980-as évek óta jelentősen nőtt a gyermekre fordított idő, ám a társas idő rovására – a családdal közösen eltöltött idő, valamint a házaspárok egymással eltöltött ideje csökkent ezáltal. Harcza szerint a vtások növekvő számának egyik oka az egymással eltöltött idő csökkenése (Harcza 2013; 2014).

Az értékrendbeli vtározások hátterét világítja meg kutatásában Gyarmati Andrea. Interjú tapasztalatai szerint a szülők generációjában nagyobb vtározások mentek végbe, mint a nagyszülőkében. Az 1970-es években született generáció mobilitási lehetőségei beszűkültek, nehezebbé vált a munkavltálás, ezért anyagilag sokkal inkább függnek a szüleiktől, mint az előző generáció. Az állami pénzbeli családtámogatási formák ugyanakkor jobban kiépültek. Megvtározott az értékrend, azon belül a szülői szereppel kapcsolatos gondolkodásmód – a gyermeknevelésről kialakított felfogás eltávolodott a tekintélyelvű nevelési normáktól, ezzel párhuzamosan pedig közeledett egy megengedőbb, demokratikusabb szülő-gyermek viszony felé. A kutatás eredményei jól szemléltetik, hogy a szülők nemzedéke tudatosan szakít a szülei, nagyszülei nevelési elveivel. Nem tolerálják továbbá, ha a nagyszülő beleszól abba, ahogy a gyermekeiket nevelik, nem várnak tőlük tanácsokat sem, és fontosnak tartják a néhány lépés távolságot (Gyarmati 2015).

Dukay-Szabó Szilvia és munkatársai kutatásából kirajzolódik, hogy az első gyermek tervezésénél még alapvetően nem jelentenek befolyásoló tényezőt az anyagiak, azonban

a további gyermekek vállalására már erős hatást gyakorolnak. A további gyermek vtalását sokszor nem valamiféle individuális érdek akadályozza, hanem a bizonytalanság érzése, a kiszámíthatóság, a tervezhetőség és a jövőkép hiánya, valamint a labilis munkaerőpiaci helyzet (Dukay-Szabó és mtsai 2013).

Az elmúlt 20 évben több kutatást is végeztek Magyarországon, amelyben a fiatalok családtervezési stratégiáit vizsgálták. Egy 2004–2005-ös felmérés szerint a nők 75,3 százaléka, a férfiak 66 százaléka vélekedett úgy, hogy a teljes élethez szükség van a gyermekre (Pongrácz–Murinkó 2009), látható tehát, hogy a magyarok értékrendjében előkelő helyet foglal el a gyermek. A Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetének 2013. évi Hungarostudy országos adatfelvétele során a kutatásban részt vevők 31,9 százaléka tartotta fontosnak, hogy valaki a gyermekvtalást megelőzően házasságot kössön. 68,1 százalék – főként a nők és a magasabb iskolai végzettségűek – számára viszont ez nem fontos. A kutatás további eredményei szerint nincs különbség az élettársi és a házassági kapcsolatból született gyermekek száma között, míg korábbi kutatások azt mutatták (Ádámné–Gábrics 2008), hogy a házasságok nagyobb esélyét adják a termékenységnek, tehát az élettársi együttélések termékenysége kisebb a házasságokénál. Ugyanakkor egyre kevesebb nő vállal gyermeket: 1990-ben 29,7 százalék volt a 15–49 éves korcsoportba tartozó gyermektelen nők aránya, 2008-ban pedig 42,7 százalék. Az eredmények azt mutatják, hogy a gyermekvtalási hajlandóságot nem az együttélés formája befolyásolja, hanem sokkal inkább a nők munkaerőpiacra való visszatérésének biztosítása, valamint a családi munkamegosztás – több gyermeket vállalnának a fiatalok, ha vtülés után a távmunka, a rugalmas vagy a részmunkaidős foglalkoztatás biztosítva lenne a kisgyermekes anyák számára (Dukay-Szabó és mtsai 2013).

A LEGFONTOSABB TÉNYEZŐK EGY TARTÓS PÁRKAPCSOLAT KIALAKÍTÁSÁHOZ, VALAMINT A GYERMEKVÁLLALÁSHOZ

A Hungarostudy 2013 felmérése alapján a 18 és 35 év közötti fiatalok szerint a sikeres együttéléshez szükséges öt legfontosabb tényező a hűség, szerelem, kölcsönös tisztelet, harmonikus szexuális élet, valamint a közös célok megléte. Azoknak, akiknek fontos a házasság, a sikeres kapcsolat záloga a hűség (82%, nőknél nagyobb jelentőséggel bír), a megbecsülés (56%), valamint a gyermekvállalás (29%) (Györffy és mtsai 2013). Engler Ágnes debreceni egyetemi hallgatók körében végzett kutatása már más eredményeket mutat. A kutatásban részt vevő egyetemisták szerint a jó párkapcsolathoz elengedhetetlen a bizalom és a hűség (első hely), ezeket követi az intimitás, az elfogadás és a kompromisszumkészség. A válaszadók úgy vélték, a házassági döntés legfőképp a párkapcsolat minőségén múlik, nem pedig a külső körülményeken. A kívánt termékenységi mutató 2,5, amitől a diplomások valós termékenységi rátája jelentősen elmarad. A gyermekvállalási tervekre a nem és a család nagysága (testvérek száma) hatott a legjobban. A hallgatók szerint a családalapítás tudatos halasztásának elsődleges oka a minél jobb anyagi körülmények megteremtése és a karrierépítés. A tanulmányból kiderül továbbá, hogy szignifikáns összefüggés mutatható ki a hallgatók családja és párkapcsolati formákról való gondolkodásmódja között. A házasodási kedv a teljes családokban élőknél a legerősebb, de az elvált szülők gyermekei sem zárkoznak el a házasság intézményétől. További megállapítása, hogy minél nagyobb családból érkezik valaki, annál több gyermeket szeretne vállalni (Engler 2018). A fiatalok többsége ugyanakkor úgy gondolja, hogy szülői segítség nélkül nem lehet gyermeket nevelni, valamint, hogy a gyermekvállalás manapság sokkal inkább anyagi kérdés, mint régen volt. Gyarmati Andrea

kutatásában a nagyszülők generációja által a szülőknek nyújtott legfőbb segítség a lakhatás biztosítása volt (nem az együttélés felajánlásával, hanem saját lakás vásárlásával). Az idősekről alkotott kép napjainkban több változáson megy keresztül, egyre több kutatás mutat rá, hogy erőforrást jelentenek a családok és a társadalom egésze számára. A nagyszülői transzferek mennyisége az egész társadalomra vonatkozóan számszerűsíthető, mindemellett empirikusan is bizonyított, hogy az anyák gyermekvállalási döntését is befolyásolja, számíthatnak-e nagyszülői segítségre (különösen azokban az országokban, ahol a kisgyermek napközbeni ellátása kevésbé megoldott). A GGP (Gender and Generation Programme, 1. hullám, 2004/2005) Magyarországra vonatkozó adatai szerint a nagyszülők 56 százaléka vesz részt 15 év alatti unokája gondozásában, legtöbben ezt havonta 1-2 alkalommal teszik. Az unoka hatása a nagyszülők életminőségére pozitív: az unokák által új ismeretekre tesznek szert, feltétlen szeretetet kapnak, valamint sokkal aktívabb életet élnek. A felmérések szerint negatívan hat a kapcsolatok milyenségére a generációk lakóhelye közti nagy földrajzi távolság. A nagyszülők részvétele unokáik gondozásában pozitív hatással van a gyermekek jóllétére: a gyermekek érzelmi állapota jobb, viselkedési problémáik mérséklődnek. Amerikai kutatások megállapították, hogy azoknak a gyermekeknek, akik szoros kapcsolatban állnak a nagyszüleikkel, kevesebb a depressziós tünetük (Gyarmati 2015). A nagyszülők részvétele a gyermekek gondozásában azért is kiemelten fontos, mert az idősebbek között a barátok elvesztése miatt fokozottabb a szoros és bizalmas kapcsolatok hiánya, valamint az életkor növekedésével a mozgósítható kapcsolatok köre is beszűkül. A kapcsolatok és a társ

hiánya az étellel való elégedettséget erőteljesen negatív irányba befolyásoló tényező. Az erős kötéseknek tekintett rokonai vagy

akár baráti kapcsolatok azonban az idősek zömének még elfogadható mértékű támaszt nyújtanak (Albert 2016).

FIATALOK

Demográfia

A kérdéssor első része a válaszadók életkorára, iskolai végzettségére, családi állapotára vonatkozott. A kutatásba bekerült fiatalok közt a nemek aránya kiegyenlített volt. A minta 44,5 százalékát a 24-25 évesek tették ki, ami a házasságra, gyermekvállalásra,

gyermektervezésre vonatkozó kérdések miatt fontos, hiszen ők életkorukból kifolyólag közelebb állnak a tervek megvalósításához. A megkérdezettek iskolai végzettsége a pillanatnyi állapotot tükrözi, mivel 50,7 százalékuk jelenleg is tanul.

1. táblázat: A fiatalok bemutatása – a nemre, életkorra, lakóhelyre, iskolázottságra, testvérekre, családi állapotra vonatkozó változók

KATEGÓRIA	FŐ	%
A VÁLASZADÓK NEME		
Férfi	259	51,8
Nő	241	48,2
A VÁLASZADÓK ÉLETKORA		
18 éves	29	5,90
19 éves	42	8,50
20 éves	50	9,90
21 éves	48	9,70
22 éves	50	10,00
23 éves	58	11,70
24 éves	66	13,30

KATEGÓRIA	FŐ	%
A VÁLASZADÓK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE		
8 általános vagy kevesebb	48	9,50
Szaktanácsképző vagy szakiskola	52	10,50
Érettségi	191	38,10
Érettségi utáni szakképzés / felsőfokú szakképzés	109	21,90
Felsőfokú	100	20,00
A VÁLASZADÓK ÁLLANDÓ LAKÓHELYE		
Budapest	87	17,40
Megyeszékhely	96	19,10
Egyéb város	169	33,80
Község	148	29,60
TANUL-E JELENLEG?		
Igen	254	50,70
Nem	246	49,30
ÉDESTESTVÉREK SZÁMA		
Nincs testvér	49	11,3
1 testvér	204	47,4
2 testvér	120	28
3 testvér	37	8,7
4 testvér és több	20	4,6

KATEGÓRIA	FŐ	%
CSALÁDI ÁLLAPOT		
Nőtlen/hajadon	320	64,0
Házass	15	3,0
Elvált	3	0,2
Élettársi kapcsolatban él	162	32,4
Özvegy	6	3,67
KIVEL ÉL EGYÜTT? (TÖBB LEHETSÉGES VÁLASZ IS BEJELÖLHETŐ)		
Egyedül él	35	7,1
Házastársával	15	3,1
Házastársának korábbi kapcsolatából származó gyermekével	2	0,4
Élettársával	110	22,0
Élettársának korábbi kapcsolatából származó gyermekével	6	1,1
Szülővel, nevelőszülővel	299	59,8
Nagyszülővel	27	5,4
Házastárs/élettárs szülőjével	14	2,7
Házastárs/élettárs nagyszülőjével	1	0,1
Testvérrel (féltestvérrel, mostohatestvérrel)	164	32,9
Más rokonnal	12	2,5
Házastárs, élettárs testvérével (féltestvérével, mostohatestvérével)	10	1,9
Házastárs, élettárs más rokonával	4	0,7
Egyéb személlyel (pl. lakótárs)	35	6,9

A házások aránya mindössze 3 százalék, de sokan (32%) élnek élettársi kapcsolatban. 60 százalék a szüleivel él. Csak 22 százalék él együtt az élettársával, ez utal az élettársra

vonatkozó kérdéssel kapcsolatos különböző értelmezésekre, mivel ez alacsonyabb érték a 32 százalékban megjelölt élettársi kapcsolatnál.

HÁZASSÁG, GYERMEKVÁLLALÁS

A második részben a házasságra és a gyermekvállalásra kérdeztünk rá, arra, hogy a belátható jövőben terveznek-e házasságot kötni illetve gyermeket vállalni.

2. táblázat: A fiatalok bemutatása – a házasságra és a gyermekvállalásra vonatkozó változók

TERVEZI-E, HOGY A JÖVŐBEN HÁZASSÁGOT KÖT?		
	Fő	%
Igen	289	59,5
Nem	117	24,1
Nem tudom / nem szeretnék válaszolni	79	16,3
TERVEZI-E, HOGY A JÖVŐBEN GYERMEKET VÁLLAL?		
Igen	360	74,1
Nem	92	17,4
Nem tudom / nem szeretnék válaszolni	48	8,6
HÁNY GYERMEKET TERVEZ?		
1	37	10,3
2	198	55,0
3	84	23,2
3-nál több	20	5,5
Nem tudom / nem szeretnék válaszolni	22	6,1

A megkérdezettek 59,5 százaléka tervezi, hogy házasságot köt, legtöbben a 21–23 éves korcsoportban (62,8%), a legfiatalabbak és a 24–25 évesek 56, illetve 55 százaléka tervez házasságot. 74,1 százalék szeretne gyermeket, de csaknem 10 százalék még nem tud biztosan válaszolni a kérdésre. Több mint 5 százalék gondolkodik 3-nál is több gyermek vállalásában.

A tervezett gyermekek átlagos száma attól függ, milyen módon vesszük figyelembe azokat, akik háromnál több gyermeket szeretnének, illetve azokat, akik a kérdés időpontjában még nem tudták a választ. A bizonytalansági tényezőket számításba véve az átlagos, belátható időn belül tervezett gyerekszám a legóvatosabb becslés szerint 1,7, a bátrabb szerint pedig 1,79.

3. táblázat: A fiatalok bemutatása – Gyermekvállalás tervezett életkora

HÁNY ÉVESEN SZERETNE ELŐSZÖR SZÜLŐVÉ VÁLNI?			
Életkor	Férfi (%)	Nő (%)	Mind (%)
28 éves korig	56,6	82,3	68,7
29-30 évesen	30,9	15,5	23,7
30 éves korig összesen	87,5	97,8	92,3
30 éves kor felett	12,5	2,2	7,7%

A gyermekvállaláshoz a többség a 30 éves kort tekinti határnak, a férfiak 87,5 százaléka és majdnem az összes nő (97,8%) szeretne szülővé válni eddig az életkorig. Fontos

életkori határ a 28 év is, a nők 82,3 százaléka addigra már szeretné megszülni első gyermekét.

IDŐSEK

Demográfia

Az idős korosztály kérdőíve is az életkor, az iskolai végzettség és a családi állapot felmérésével kezdődött. Az idősebb megkérdezettek közt a férfiak aránya alacsonyabb volt (42,3%). A nő/férfi arány a mintában 1,36. A KSH 2011-es adatai alapján a teljes

népességben ez az arány 1,46, így a mintában a férfiak kis mértékben felülreprezentáltak, ami 5 fővel több férfit és ugyanennyivel kevesebb nőt jelent. Végzettség szerint a válaszadók az országos adatokhoz képest enyhén magasabban kvalifikáltak.

4. táblázat: Az idősök bemutatása – a nem, életkor, végzettség és lakóhely szerinti változók

KATEGÓRIA	FŐ	%
NEM		
Férfi	212	42,3
Nő	288	57,7
ÉLETKOR		
65–69 évesek	256	51,2
70–75 évesek	244	48,8
ISKOLAI VÉGZETTSÉG		
8 általános vagy kevesebb	79	15,9
Szaktanácsképző vagy szakiskola	197	39,3
Érettségi	104	20,8
Érettségi utáni szakképzés / felsőfokú szakképzés	67	13,4
Felsőfokú	53	10,6
ÁLLANDÓ LAKÓHELY		
Budapest	76	15,3
Megyeszékhely	73	14,7
Egyéb város	199	39,9
Község	148	29,6
Nem tudja / nem válaszol	3	0,6

HÁZASSÁG, GYERMEKVÁLLALÁS

A második részben az idősebb korosztály családi állapotát mértük fel. A megkérdezettek döntő többsége párkapcsolatban él vagy

élt, az életkornak megfelelően az özvegyek aránya magas, 27 százalék. A nőtlenek/hajadonok aránya mindössze 2,2 százalék.

5. táblázat: Az idősek bemutatása – családi állapot

CSALÁDI ÁLLAPOT		
Nőtlen/hajadon	11	2,2
Házass	278	55,6
Elvált	62	12,4
Özvegy	135	27,0
Élettársi kapcsolatban él	14	2,8

6. táblázat: Az idősek bemutatása – a gyermekvállalással kapcsolatos kérdések

KÉRDÉSEK	VÁLASZOK	%
Vannak gyermekei?	Igen	95,5
	Nem	4,5
Hány gyermeke van?	1	23,4
	2	57,0
	3+	19,6
Hány éves volt, amikor a(z első) gyermeke született?	18 éves korig	4,3
	19–25	70,0
	26–30	17,3
	31+	8,4
Mit gondol, Ön ideális életkorban volt ekkor a gyermekvállaláshoz?	Igen, teljes mértékben	84,5

Mit gondol, Ön ideális életkorban volt ekkor a gyermekvállaláshoz?	Nem, fiatal volt hozzá	11,0
	Nem, idős volt hozzá	4,1
	Nem tudja / nem válaszol	0,4

A megkérdezetteknek csak 5 százaléka gyermektelen, háromnegyedüknek 25 éves kora előtt született meg az első gyermeke. Mindössze 11 százalékuk érzi úgy, hogy fiatal volt a gyermekvállaláshoz, 4,1 százalék

pedig, hogy idős. 84,5 százalék ideálisnak tartja akkori életkorát, ami egybecseng a gyermekvállaláshoz ideálisnak gondolt életkor kitolódásával, összehasonlítva a fiatalok által fentebb említett életkorral.

A GENERÁCIÓK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A következőkben a két generációnak a családkapcsolatosemlékeit, tapasztalatait, jellemzőit vetjük össze, szemléltetendő, hogyan

változtak a családdal kapcsolatos elvárások, a családi élet néhány évtized alatt.

7. táblázat: A generációk bemutatása – gyermekkori környezet

Gyermekkori környezetére mennyire volt jellemző 14 éves koráig?	FIATALOK (%)				IDŐSEK (%)			
	Soha	Ritkán	Gyakran	Változó	Soha	Ritkán	Gyakran	Változó
Közös szabadidős programok (pl. kirándulás, mozi, tv-nézés, kulturális rendezvények, intézmények látogatása)	4,9	21,8	50,1	23,1	27,9	31,6	23,1	17,5
Közös nyaralás	16,0	25,8	42,9	15,2	61,7	21,7	12,6	4,0
Közös játék, sporttevékenység	12,3	34,9	39,6	13,2	48,4	20,9	22,6	8,2
Közös munka	8,3	27,1	48,9	15,7	10,0	10,5	66,0	13,5
Családi ünnepek, események (pl. születésnap, karácsony, zsúr) rendezése, közös eltöltése	2,6	13,4	74,5	9,5	6,1	11,3	64,4	18,1

A közös időtöltések, programok meghatározzák a családok mindennapjait. Látható, hogy jelentős változások történtek abban, mivel, hogyan töltik el az idejüket közösen a családtagok, ami a gyermekvállalással kapcsolatos attitűdökre, elvárásokra is utal. Nem mindegy, hogy egy gyerek részben a család által elvégezhető munka mennyiségét növeli, vagy pluszigényt jelent a szabadidős programok, kikapcsolódás terén. Az idősebb korosztály 59,5 százaléka soha-

sem, vagy csak ritkán vett részt családtagjaival közös szabadidős programokon, ugyanerről a fiataloknak csak 26,7 százaléka számol be. Közös nyaralásra a fiatalok esetében csak 16 százalék, míg az idősebbek közt csaknem 62 százalék esetében nem került soha sor. A közös játék, sporttevékenység mennyisége is jelentősen nőtt. A családok összetartását, identitását meghatározó családi ünnepek súlya változott a legkisebb mértékben, bár az is nőtt az elmúlt évtizedek alatt.

8. táblázat: A generációk bemutatása – a szülők párkapcsolata

A SZÜLŐK PÁRKAPCSOLATÁNAK JELLEMZŐI	FIATALOK (%)		IDŐSEK (%)	
	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző
A szülei szeretetteljes kapcsolatban éltek.	49,60	23,30	71,7	11,9
A szülei boldog párkapcsolatban éltek.	48,40	25,80	69,7	11,6
A szülei kapcsolatát kiegyenlített szerepek jellemezték.	43,10	26,80	68,5	13,4
A szülei között gyakoriak voltak a konfliktusok.	30,50	45,60	15,1	64,7
A szülei Önt (és testvéreit) is bevonták a konfliktusaikba.	11,20	71,40	15,5	70,1
Ha a szülei veszekedtek, általában elmagyarázták a helyzetet és a konfliktus lezárását is.	25,40	46,70	26,6	56,7
Előfordult, hogy a szülei Önt (vagy a testvéreit) tették felelőssé a párkapcsolati problémáikért.	7,00%	82,30%	4,8	87,5
A szülei segítették egymást a házimunka elvégzésében.	46,90%	28,50%	58,0	27,8

A SZÜLŐK PÁRKAPCSOLATÁNAK JELLEMZŐI	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző
A szülei megosztották a gyerekneveléssel járó feladatokat.	46,30%	28,90%	55,6	25,7
A szülei párkapcsolati konfliktusai miatt gyakran érezte magát kellemetlenül.	27,20%	52,80%	14,7	70,2
A szülei sokat beszélgettek egymással.	52,80%	21,20%	62,3	15,6

A szülők párkapcsolatának jellemzői is változtak, habár itt kifejezetten érdemes figyelembe venni a visszaemlékezés során megszépülő emlékeket. Emellett nem zárható ki, hogy a rosszabb családi környezetben felnövekvők közt a mentális megbetegedések gyakoribb előfordulása, ennek következtében a korábbi halálozás is torzította a mintát.

Az idősebbek általában nagyobb arányban számoltak be arról, hogy a szülei párkapcsolata jó volt, boldogabban, szeretetteljesebb

párkapcsolatban éltek. Érdekes, hogy a szerepek szempontjából is az idősek számolnak be kiegyenlítettebb viszonyokról, a házimunka nagyobb mértékű megosztásáról.

A konfliktusokra vonatkozó, kiemelt sorokban is kicsit kedvezőbb választ adtak az idősebbek, de a gyerekek bevonásának mértékét mindkét korosztály hasonlóképpen ítélte meg. A táblázatban a középső, semleges értékek arányát nem tüntettük fel.

9. táblázat: A generációk bemutatása – a szülőkkel való kapcsolat

A szülőkkel való kapcsolat jellemzői 18 éves kora előtt	Fiatalok (jelenleg, %)		Idősek (18 éves kor előtt, %)	
	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző
Megbízunk egymásban.	74,6	10,7	86,8	6,2
Szeretetteljes volt a kapcsolatunk.	67,2	12,0	85,6	6,1
Kölcsönösen támogattuk egymást.	68,0	11,0	83,3	7,6
Gyakran érdeklődtek felőlem.	74,0	9,6	80,8	9,0
Nem volt igazán szoros a kapcsolat.	13,1	69,6	26,6	61,2
Gyakoriak voltak a konfliktusok.	16,2	57,2	16,0	68,4
Megromlott a kapcsolatunk.	9,0	76,0	10,8	80,3

A szülők és gyermekek kapcsolatának jellemzői is jobb értékeket kaptak az idősök válaszaiban. Jobban megbíztak egymásban, sokkal szeretetteljesebb, támogatóbb volt a kapcsolatuk gyermekkorukban. Meg kell említeni, hogy habár itt a negatív válaszok minden esetben alacsonyak, azért a meglétük

arra utal, hogy a családok jelentős részének szüksége van olyan támogatásra, segítségre, ami lehetőség szerint még jobban csökkenti a megromlott kapcsolatok arányát.

A táblázatban a középső, semleges értékek arányát nem tüntettük fel.

10. táblázat:
Generációk bemutatása –
szülőkkel szembeni elvárások,
kötelezettségek

	Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? A „nem tudom” kategória (kérdésenként 1–6%) nélkül. Biztos választ adók: 100%.		
	Egyetértés mértéke	Fiatalok (%)	Idősök (%)
A szülőkkel való együtt lakás nem tesz jót a párkapcsolatnak.	Nem vagy alig	24	36
	Nagyrészt	28	22
	Teljes mértékben	48	42
A szülői segítségnyújtás nagyon fontos egy fiatal pár számára.	Nem vagy alig	12	7
	Nagyrészt	49	24
	Teljes mértékben	39	69
A szülők ne szóljanak bele a fiatalok életébe.	Nem vagy alig	34	34
	Nagyrészt	42	18
	Teljes mértékben	24	46
A szülőkkel való gyakori találkozások hasznosak egy fiatal pár számára.	Nem vagy alig	29	11
	Nagyrészt	48	35
	Teljes mértékben	23	54
A fiataloknak maguknak kell gondoskodniuk idős szüleikről.	Nem vagy alig	26	31
	Nagyrészt	46	32
	Teljes mértékben	28	27
A szülőktől sok mindent el lehet tanulni.	Nem vagy alig	10	3
	Nagyrészt	40	25
	Teljes mértékben	50	72
Elősegíti a gyermekvállalást, ha a nagyszülőkre rá lehet bízni az unokákat.	Nem vagy alig	20	12
	Nagyrészt	39	23
	Teljes mértékben	41	65

	Egyetértés mértéke	Fiatalok (%)	Idősek (%)
Két generáció együttélésében szükségképpen sok a konfliktus.	Nem vagy alig	35	37
	Nagyrészt	37	28
	Teljes mértékben	28	35
A fiataloknak minden kérdésben tisztelettudóan kell viszonyulniuk a szüleik álláspontjához.	Nem vagy alig	28	26
	Nagyrészt	42	34
	Teljes mértékben	30	40

A szülők szerepére, a fiatalok párkapcsolatára való hatására vonatkozó válaszokból érezhető, hogy az idősek nagyobb mértékben vennének részt az ifjabb generáció életében, mint ahogy ők azt szükségesnek, jónak érzik. A fiatalok nagyobb arányban költöznenek külön a kapcsolatuk érdekében – ez a többgenerációs, együtt élő családok szerepének csökkenésére utal –, kicsit kevésbé tartják hasznosnak a találkozásokat, de a többség az ő esetükben is építőnek tartja az együttműködést. Az egymásrautaltság, az idős szülők segítése, illetve a nagyszülők elérhetőségének szerepe a gyermekvállalásban minden korosztályban nagyon fontos. Úgy tűnik, elfogadják, hogy a konfliktusok elkerülhetetlenek a generációk közt, de ez nem akadályozza annak, hogy a szülőktől tanuljanak, az utóbbi

állítással a fiatalok 90 százaléka is egyetért. A válaszok alapján az a kép rajzolódik ki, hogy mindkét generáció nagyon fontosnak tartja a segítséget mindkét irányban, de úgy, hogy közben a fiatalok maguk alakíthassák az életüket, és a szülők, nagyszülők ne szólnak bele – érdekes módon utóbbi állítással teljes mértékben inkább az idősebbek értenek egyet, bár a fiatalok is nagymértékben így gondolják, látszik az igény az élettapasztalatok átvételére, a segítségre. Az idősek tisztelete mindkét generáció számára nagyon fontos. Összességében látható: még ha nem vehető is feltétlenül mindig észre a mindennapi életben, az idősebb generáció tapasztalatai, tanácsai, segítése elengedhetetlenül szükséges a fiatalok számára a családi életükhöz, és igényt is tartanak rá.

A SZÜLŐKKEL VALÓ KAPCSOLAT ÉS A GYERMEKVÁLLALÁS

Az idősek esetében szülőkkel való kapcsolatra vonatkozó kérdéssorból külön véve azokat, amelyek a szülő felé fordulást jelentik (pl. „A szülőkkel való gyakori találkozások hasznosak egy fiatal pár számára”), és azokat, amelyek az elfordulásra utalnak (pl. „A szülők ne szóljanak bele a fiatalok életébe”), össze-

függést találtunk a szülők felé fordulás és a gyermekvállalás között. Azok, akik azonosulni tudtak a szülők felé fordulás állításaival, a minta 82 százalékát tették ki, körükben a 3 vagy több gyermekes válaszadók aránya háromszorosa azokénál, akik kevésbé értenek egyet a szülők felé fordulással.

11. táblázat: A generációk bemutatása – a szülőkkel való kapcsolat és a gyermekvállalás a gyermekek között

A szülők felé fordulás	Gyermekszám							
	1		2		3 vagy több		Összesen	
	száma (db)	aránya (%)	száma (db)	aránya (%)	száma (db)	aránya (%)	száma (db)	aránya (%)
Kevésbé ért egyet	19	24,7%	52	67,5%	6	7,8%	77	100,0%
Egyet ért	82	23,4%	188	53,6%	81	23,1%	351	100,0%
Összesen	101	23,6%	240	56,1%	87	20,3%	428	100,0%

A HÁZASSÁGGAL, GYERMEKVÁLLALÁSSAL KAPCSOLATOS ATTITŰDÖK

12. táblázat:

A generációk bemutatása – a gyermekvállalás feltételei

	Mennyire tartja fontosnak a gyermekvállaláshoz? Átlagértékek (1 – legkevésbé fontos, 5 – leginkább fontos)			
	Fiatalok		Idősek	
Testi-lelki érettség, egészség	1	4,78	1	4,88
Biztos munkahely	2	4,67	2	4,87
Szerelem	5	4,59	3	4,83
Házasság, stabil párkapcsolat	6	4,56	4	4,75
Megfelelő lakásvizonyok	3	4,64	5	4,74
A szülői feladatok megosztása	7	4,55	6	4,70
Megfelelő anyagi feltételek	4	4,64	7	4,61
Állami támogatás (pl. családi adókedvezmény, GYES, GYED, bölcsőde)	10	3,81	8	4,58
Családbarát környezet	8	4,51	9	4,54
A tanulmányok befejezése	9	3,94	10	4,40
Külső segítség (nagyszülő, bēbiszitter)	12	3,56	11	4,16
Autó	11	3,67	12	3,31

Rákérdeztünk különböző szempontokra: melyiket tartják a legfontosabbnak a gyermekvállaláshoz. A táblázatban feltüntettük a fontossági sorrendet is a két korosztályban. Habár az alapvető sorrend alig változott, azért egy kis átrendeződés tetten érhető. Az első két feltétel – testi-lelki érettség és egészség, valamint biztos munkahely – az élen maradt, a kapott pontszám kissé alacsonyabb lett a fiatalok közt. Míg az idősebbek a szerelmet a harmadik helyre sorolták, a fiatalok-

nál csupán az ötödik lett, felcserélve helyét a megfelelő lakásviszonyokkal. A házasság, stabil párkapcsolat a fiataloknál csupán a hatodik lett, mutatva a házasság szerepének gyengülését.

A lista vége sem változott jelentősen, bár a kapott pontszámok alapján a tanulmányok befejezése és a külső segítség kevésbé fontos a fiataloknak. Ez azért érdekes, mert a gyermekvállalás kitolódásának oka éppen a tanulmányok elhúzódása.

13. táblázat: A generációk bemutatása – a házasságkötés fontossága

Fontosnak tartja-e, hogy ha valaki gyermeket vállal, házasságot kössön?	Idősek (%)			Fiatalok (%)		
	Férfi	Nő	Mind	Férfi	Nő	Mind
Igen, már a gyermek születése előtt.	61,7	55,5	58,1	42,7	49,2	45,9
Igen, ha már megszületett a gyermek.	5,4	5	5,1	5,9	2,5	4,2
Nem.	30,1	35,1	33	46,5	39,9	43,3
Nem tudja / nem válaszol.	2,8	4,4	3,7	4,9	8,3	6,6

A házasság fontosságára a gyermekvállalással kapcsolatban rákérdezve szintén tetten érhető a szemlélet változása. Az idősebbeknek egyharmada nem gondolja feltétlenül szükségesnek a házasságot, míg a fiatalok

esetében már 43,3 százalék. Mindkét generációban a nők gondolják inkább úgy, hogy a házasság fontos számukra, ha gyermeket vállalnak.

NAGYSZÜLŐK, KAPCSOLAT

14. táblázat:
A generációk bemutatása –
kapcsolat a nagyszülőkkel

	A válaszadók száma (fő)	A válaszadók aránya a csoporton belül (%)
Élnek-e a nagyszülei?		
Igen, legalább az egyik.	401	84,3
Nem.	75	15,7

Milyen gyakran találkozik nagyszüleiével?		
Naponta	60	15,1
Hetente	159	40,3
Havonta	120	30,3
Ritkán	57	14,3
Mit gondol, elegendő időt tölt a nagyszüleiével?		
Egyáltalán nem	72	18,0
2	71	17,7
3	122	30,3
4	75	18,8
Teljes mértékben	61	15,2

A fiatal válaszadók 84,3 százalékának él legalább az egyik nagyszülője. A találkozások gyakorisága elég nagy, 55,4 százalékuk legalább hetente találkozik velük, és majdnem egyharmaduk is legalább havonta, mindössze 14,3 százalékuk számolt be ritka találkozásokról. Csaknem egyharmad kevés-

nek érzi az együtt töltött időt, illetve majdnem ugyanennyi a bizonytalan, látható, hogy a fiatalok szívesebben találkoznának többször a nagyszüleiével, mint amennyire lehetőségük van – az igény az idősek részéről érkező szeretetre, tanácsokra ezekből a válaszokból is látható.

15. táblázat: A generációk bemutatása – a nagyszülőkkel való találkozás és a velük töltött idő megítélése

A találkozás gyakorisága és az eltöltött idő mennyiségének megítélése				
A találkozás gyakorisága	Elegendő időt tölt a nagyszüleiével?			
	Nem	Nem tudja eldönteni	Igen	Összesen
Naponta	12%	13%	75%	100%
Hetente	15%	39%	46%	100%
2 hetente	30%	46%	24%	100%
Havonta	44%	37%	19%	100%
2-3 havonta	62%	21%	17%	100%
Ritkábban	67%	16%	18%	100%

Ha a találkozás gyakoriságát összevetjük azzal, meg vannak-e elégedve az együtt eltöltött idővel, úgy látszik a heti legalább egy

találkozás a leginkább megfelelő – természetesen ezt az egyéni szükségletek, lehetőségek jelentős mértékben felülírhatják.

GYERMEKVÁLLALÁSI TERVEKET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Házasság, szülői háttér és gyermekvállalás

Kutatásunk fő kérdése az volt, hogy a generációk közti kapcsolatok hogyan, mennyiben befolyásolják a gyermekvállalást. Ennek érdekében megnéztük, melyek azok a tényezők, amelyek a gyermek tervezésével vagy a tervezett gyermekszámmal összefüggnek.

Az alaphipotézis, miszerint az intergenerációs kapcsolatok nagymértékben meghatározzák a gyermekvállalást, csak korlátozottan, néhány kérdésben igazolódott be, emellett a fiatalok házassággal kapcsolatos attitűdjei esetén találtunk összefüggést.

16. táblázat: A generációk bemutatása – gyermekvállalás tervezése a házasságkötés tervezése szerint

A gyermekvállalást tervezők aránya a házasságkötés tervezése szerint (N = 386)			
Tervez-e házasságot?	Tervez-e gyermeket?		Összesen
	Nem	Igen	
Nem	64,2	35,8	100
Igen	2,9	97,1	100
Összesen	20,2	79,8	100

A házasságkötési szándék és a gyermekvállalás tervezése között egyértelmű összefüggés mutatható ki. Míg a házasságot nem tervezők esetében csak 35,8 százalék tervez gyermeket, addig a házasságot tervezők körében 97,1 százalék, tehát majdnem mindenki. Ez az összefüggés egyértelműen mutatja, hogy a házasság és a gyermekvállalás többségében még mindig összetartozik, habár az ebből a kutatásból nem dönthető el, vajon

a házasság tervezése és a gyermekvállalás azonos attitűdökből, világtételekből következik-e, vagy a gyermekvállalás szándékához kapcsolódik a házasságkötés – mint biztonosság növelő tényező – szándéka. Mivel a házasságkötés összekapcsolható a gyermekvállalással, megnéztük, milyen tényezők állnak kapcsolatban a házasságkötési szándékkal.

17. táblázat: A generációk bemutatása – a házasság tervezése a szülők együttélése szerint

Fiatal válaszadók esetében a szülők együttélése és a fiatalok házassági szándékának összevetése (N = 396)				
Együtt élnek a szülei?	Tervez a jövőben házasságot kötni?			
	Igen	(%)	Nem	(%)
Igen.	182	71,1%	74	28,9%
Nem, mert elváltak.	76	69,1%	34	30,9%
Nem, mert már meghalt/meghaltak.	23	76,7%	7	23,3%
Összesen.	281	71,0%	115	29,0%

Annak ellenére, hogy a válás a házasság esetében negatív mintát jelent, a szülők válása nem jelent különbséget a házassági szándék tekintetében. Akik már elvesztették a szüleiket, ők inkább tervezik a házasságot, de a kis elemszám miatt ez a különbség sem meghatározó.

A nagyszülőkkel való kapcsolat kevés esetben mutatott összefüggést a gyermekvállalási tervekkel. A nagyszülők megléte, így részvételük a fiatalok életében összekapcsolódik azzal, hogy terveznek-e gyermeket. Akinek legalább egy nagyszülője él, azok nagyobb arányban terveznek gyermeket, mint azok, akiknek már meghaltak a nagyszülei.

18. táblázat: A generációk bemutatása – a nagyszülők megléte és a gyermekvállalás összefüggése

A nagyszülők megléte és a gyermekvállalási tervek		
	Él jelenleg legalább egy nagyszülője?	
Tervezi Ön, hogy a jövőben gyermeket vállal?	Igen	Nem
Igen	75,3%	68,0%
Nem	15,7%	26,7%
Összesen	100%	100%

19. táblázat: A generációk bemutatása – a nagyszülőkkel való viszony és a gyermekvállalás összefüggése a 24-25 évesek között

HOGYAN JELLEMEZNÉ A NAGYSZÜLEIVEL VALÓ KAPCSOLATÁT?	
A nagyszülőkkel való viszony	A gyermeket tervezők aránya
Nagyon rossz, elég rossz, vagy legfeljebb közepes minőségű	67%
Elég jó	83%
Nagyon jó	78%
Átlag	76%

A nagyszülőkkel való viszony az összes fiatal között nem mutat összefüggést a tervekkel, azonban éppen a gyermekvállaláshoz legközelebb eső, 24-25 éves korosztályban igen. A legkisebb arányban azok terveznek gyermeket, akiknek a viszonya rossz, legfel-

jebb közepes minőségű, a legtöbben pedig azok, akik elég jónak ítélik a kapcsolatukat. Kicsit kevesebben, de még jóval az átlag fölött terveznek gyermeket azok, akiknek nagyon jó a kapcsolatuk a nagyszüleikkel.

20. táblázat: A generációk bemutatása – a nagyszülők segítségének és a gyermekvállalásnak az összefüggése

MENNYIRE ÉRT EGYET AZZAL, HOGY ELŐSEGÍTI A GYERMEKVÁLLALÁST, HA A NAGYSZÜLŐKRE RÁ LEHET BÍZNI AZ UNOKÁKAT?	A GYERMEKET TERVEZŐK ARÁNYA
Egyáltalán nem vagy kevéssé	62%
Nagyrészt	74%
Teljes mértékben	79%
Átlag	74%

A gyermekek tervezésével az is összefügg, mennyire tartják fontosnak a megkérdezettek az elérhető, a gyereknevelésbe bevonható nagyszülőket. Minél inkább egyetértenek

azzal, hogy a nagyszülők segítsége támogató, szükséges, annál inkább terveznek gyermekeket.

A CSALÁDI ÉLET ÉRTÉKELÉSE

A családdal, a szülőséggel, a gyermekneveléssel kapcsolatos érzések, tapasztalatok értékelésére ugyanazt a kérdést, kissé más megfogalmazásban tettük fel a két korosztálynak. Az idősebbektől megkérdeztük, mit

változtatnának, ha újrakezdhetnék az életüket, a fiataloktól azt kérdeztük, szülőként mit csinálnának másképp, mint a szüleik. A táblázatból kihagytuk a „nem tudom” válaszokat.

20. táblázat: A generációk bemutatása – a nagyszülők segítségének és a gyermekvállalásnak az összefüggése

		FIATALOK	IDŐSEK
	Egyetértés mértéke	Ha szülő lennék... (%)	Ha újrakezdhetném... (%)
...több időt töltenék a családommal.	Nem vagy alig	24	25
	Többé-kevésbé	31	10
	Eléggé, nagyon	45	65

	Egyetértés mértéke	FIATALOK	IDŐSEK
		Ha szülő lennék... (%)	Ha újrakezdhetném... (%)
...több időt szánnék saját magamra.	Nem vagy alig	27	33
	Többé-kevésbé	36	20
	Eléggé, nagyon	37	47
...több dicséretet adnék a gyermeke(i)mnek.	Nem vagy alig	27	32
	Többé-kevésbé	25	12
	Eléggé, nagyon	48	46
...szigorúbban nevelném a gyermeke(i)met.	Nem vagy alig	55	71
	Többé-kevésbé	32	11
	Eléggé, nagyon	13	18
...lazábban nevelném a gyermeke(i)met.	Nem vagy alig	41	69
	Többé-kevésbé	30	10
	Eléggé, nagyon	29	21
...több gyermeket vállalnék, mint a szüleim	Nem vagy alig	56	61
	Többé-kevésbé	16	6
	Eléggé, nagyon	28	33
...kevesebb gyermeket vállalnék, mint a szüleim.	Nem vagy alig	52	85
	Többé-kevésbé	19	3
	Eléggé, nagyon	29	12

Amint látható, a fiatalok és az idősek egyaránt nagyobb arányban kevesellték a családi életben való részvételüket, mint amennyien sokallották. Azonban az idősek jóval nagyobb arányának hiányzott a több családi élet és köteték – kétharmaduknak –, mint a fiataloknál.

Mind a saját életükre jellemzőnél szigorúbb, mind az engedékenyebb nevelési stílust elvetette a többség az időseknél és a fiataloknál is. A leginkább elfogadott tehát az volt, hogy „úgy a legjobb, ahogyan engem neveltek a szüleim, illetve ahogyan én neveltem a gyermekeimet”. A fiatalok ugyanakkor némileg nagyobb arányban hajlottak a laza, kevésbé szigorú mentalitás felé, mint az

idősek. Ugyanakkor érdekes és figyelemre méltó, hogy az idősek és a fiatalok egyaránt többségükben arra hajlottak, hogy többet kellene dicsérni a gyermekeket.

A nevelési stílushoz hasonlóan a gyermekvállalás terén is a „minden úgy a legjobb, ahogy volt” a jellemző felfogás – ugyanis mind a szüleikénél több, mind az annál kevesebb gyermek vállalását elvetette a többség a fiatalok és az idősek esetében is. Figyelemre méltó azonban, hogy míg az idősek egyharmada több gyermeket vállalna, ha még egyszer tehetné, és csak egynolcaduk kevesebbet, addig a fiataloknál közel egyenlő azoknak az aránya, akik hajlanak a szüleikénél több vagy kevesebb gyermekre.

ÖSSZEGRZÉS

Az elemzés során a két generáció válaszait összevetve látható, hogy habár sok tényező – a szülőkkel való kapcsolat, a közösen eltöltött idő minősége – az évtizedek alatt jelentősebb változásokon ment keresztül, a családhoz, házassághoz való viszony és annak megítélése kevésbé módosult. A házasság és a gyermekvállalás, illetve összekapcsolásuk lényeges mind a fiatalok, mind az idősök számára. Mindkét generációnak fontos a házasságkötés, különösen a gyermekvállalás miatt. A fiatalok többsége házasságban szeretne élni (59,5%), és 97,1 százalékuk gyermeket is szeretne, az idősök 63,2 százaléka pedig fontosnak tartja, hogy ha valaki gyermeket vállal, akkor házasságot kössön. Az idősök és a fiatalok (ugyan némileg eltérő sorrendben) ugyanazokat a feltételeket tartják szükségesnek a gyermekvállaláshoz: testi-lelki egészség, biztos munkahely, szerelem, lakás, házasság, anyagi feltételek, a szülői feladatok megosztása.

A gyermekvállalás is mindkét generáció számára fontos, az idősök 95,5 százalékának van gyermeke, és 39 százalékuk gondolja úgy, hogy ha újrakezdhetné, többet vállalna. A fiatalok 74,1 százaléka szeretne gyermeket – közülük 83,6 százalék kettőt vagy többet – 44 százalék úgy érzi, lehetett volna több testvére, mivel több gyermeket vállalna, mint a szülei.

Elemzésünk másik fontos megállapítása, hogy a különböző generációk lényegesnek tartják egymás segítségét, ami egyrészt a fiatalok életkezdésében, másrészt az idősök méltósággal megélt éveinek biztosításában

fontos. A szülői segítségnyújtás szerepe egy fiatal pár életében a fiatalok 88 és az idősök 93 százaléka szerint fontos, és bár az idősök nagyobb arányban találkoznak gyakran a fiatalokkal (89%), ezt a fiatalok nagy része (71%) is lényegesnek tartja. Az idősök véleményének tisztelete mind az elvárás, mind a megvalósulás szintjén fontos, ezért is kell több időt tölteni a nagyszülőkkel. A fiatalok 66 százaléka ezt az időt kevesli. Az idős szülőkről való gondoskodás is magától értetődő, a fiatalok 74 százaléka szívesen teljesíti ezt a feladatot.

A nagyszülők szerepe is lényeges a gyermekvállalásban, a fiatalok 80, az idősök 88 százaléka szerint ezt elősegíti, ha az unokákat rá lehet bízni a nagyszülőkre. Azok a fiatalok, akiknek legalább egy nagyszülőjük él, nagyobb arányban (75,3%) terveznek gyermeket, mint azok, akiknek már meghaltak a nagyszülei (68%). A gyermekvállaláshoz legközelebb eső 24-25 éves korosztályban a nagyszülőkkel való jó kapcsolat erősebb gyermekvállalási szándékkal járt együtt. Mindez utólag is igazolódik, mivel azok az idősök, akik jó kapcsolatot ápoltak/ápolnak a szüleikkel, több gyermeket vállaltak, és körükben háromszor annyi a nagycsaládok aránya.

Eredményeink alátámasztják, hogy azok az intézkedések, amelyek segítik a generációk együttműködését, támogatják az idősök szerepvállalását a családban, egyben a családalapítási szándéokra is pozitív hatással vannak.

Felhasznált irodalom

- Ádám Szilvia – Susánszky Anna – Győrffy Zsuzsa – Dukay-Szabó Szilvia (2013) *A családtervezési stratégiák, családdal kapcsolatos értékek és attitűdök a fiatalok körében*. In: Susánszky É. – Szántó Zs. *Magyar lelkiállapot 2013*. Budapest: Semmelweis Kiadó. 213–226.
- Ádámné Dunai Irén – Gábrics Ágnes (szerk.) (2008) *Nők és férfiak Magyarországon, 2007*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal – Szociális és Munkaügyi Minisztérium.
- Albert Fruzsina (2016) *Az idősek kapcsolathálózati jellegzetességei*. *Demográfia* 59. évf. 2–3. szám: 173–200.
- Bernardi, Laura (2013) *From mothers to daughters: Intergenerational transmission of fertility norms*. In: Ellingsaeter, Annde Lise – Jensen, An-Magritt – Lie, Merete (eds). *The Social Meaning of Children and Fertility Change in Europe*. Routledge. 153–169.
- Dukay-Szabó Szilvia – Ádám Szilvia – Susánszky Anna – Győrffy Zsuzsa (2013) *Gyermekvállalás a fiatal felnőttek körében: vágyak kontra tények*. In: Susánszky É. – Szántó Zs. *Magyar lelkiállapot 2013*. Budapest: Semmelweis Kiadó. 227–244.
- Engler Ágnes (2018) *Párkapcsolati elköteleződések és családalapítási szándékok*. In: Engler Ágnes (szerk.) *Család és karrier. Egyetemi hallgatók jövőtervei*. Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ. 12–37.
- Gyarmati Andrea (2015) *Nagyszülők és unokák. A nagyszülőktől az unokák felé irányuló gondozási transzferek jellege és változása*. PhD-értekezés. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem Szociológiai Doktori Iskola.
- Győrffy Zsuzsa – Susánszky Anna – Ádám Szilvia – Dukay-Szabó Szilvia (2013) *A 35 év alatti felnőtt fiatalok párkapcsolati szokásai. Hogyan látják a férfiak, és hogyan a nők?* In: Susánszky É. – Szántó Zs. *Magyar lelkiállapot 2013*. Budapest: Semmelweis Kiadó. 199–212.
- Harcza István (2013) *Helyzetkép a főbb társadalmi folyamatokról*. *Statisztikai Szemle* 91. évf. 1. szám: 5–30.
- Harcza István (2014) *Családi kohézió. A szülők és a gyermekek társas együttléte a mindennapok világában. A gyermeketes családokban élők időfelhasználása*. Műhelytanulmányok. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Hilbrand, Sonja – Coal, David A. – Gerstorf, Denis – Hertwig, Ralph (2016) *Caregiving within and beyond the family is associated with lower mortality for the caregiver: A prospective study*. [https://www.ehbonline.org/article/S1090-5138\(16\)30072-1/fulltext](https://www.ehbonline.org/article/S1090-5138(16)30072-1/fulltext) (letöltés ideje: 2019. november 5.)
- Kapitány Balázs – Spéder Zsolt (2018) *Gyermekvállalás*. In: Monostori J. – Spéder Zs. (szerk.) *Demográfiai portré 2018*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. 47–64.
- Király Gábor – Paksi Veronika – Luksander Alexandra (2014) *A gyermekvállalás időzítésével kapcsolatos lakossági attitűdök egyes bizonytalanági tényezők tükrében*. *Szociológiai Szemle*. 24. évf. 3. szám: 84–112.
- Kopplányi Emese (2018) *Nesze nekem anyaság! Az anyasági hátrány Magyarországon*. In: Nagy B. – Géring Zs. – Király G. (szerk.). *Dilemmák és stratégiák a család és a munka összehangolásában*. Budapest: L'Harmattan Kiadó. 305.
- Nagy Beáta – Paksi Veronika (2014) *A munka és a magánélet összehangolásának kérdései a magasan képzett nők körében*. In: Spéder Zsolt (szerk.) *A család vonzásában: Tanulmányok Pongrácz Tiborné tiszteletére*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. 159–175.
- Pongrácz Tiborné (2007) *A gyermekvállalás, gyermektelenség és a gyermek értéke közötti kapcsolat az európai régió országaiban*. *Demográfia* 2–3. szám
- Pongrácz Tiborné – Murinkó Livia (2009) *Háztartási munkamegosztás*. In: Nagy Ildikó – Pongrácz Tiborné (szerk.) *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2009*. Budapest: TÁRKI – Szociális és Munkaügyi Minisztérium. 95–116.
- Schleutker, Elina (2014). *Determinants of Childbearing: A Review of the Literature*. *Zeitschrift für Soziologie* Band 43. (3) 192–211.
- Sztretykó György (2002). *Válságban van-e a jelenlegi családmodell?* In: Sztretykó György (szerk.) *Globalizáció és család. A családszociológia új kihívásai*. Pécs: Comenius Bt. 39